

VII.

Új papok felszentelésekori beszéd.

Mondotta dél előtt

KRÍZA JÁNOS,

püspök.

Szeretett szolgatársaim, testvéreim az Úrban! Szébb és magasabb órában Krisztus táborának egységshivő vitézi még eddig soha nem állottak síkra, mint ti fiatal felszentelendők, e szent alkalommal. Háromszázados multunk emléke mint komoly, fenséges arczu angyal lebeg felettünk, lelki szemeink előtt felidézve dicsőült alakjait egyházunk bajnokainak, kik amaz emlékezetes lelki forradalom éveiben, Erdélynek földén,—s legtöbbször ezen polgári s vallási szabadságeszmék által megszentelt város kebelében, élvezték a hit- és lelkiismereti szabadság lélekemelő gyönyörét, s éppen egy vallási mártius 15-én—1566-ban—vitatták itten először háborítlanul az istenegység eszméjét.—S a feltetszett negyedik század reménye mosolygó arczezal integet felénk, özszeölelkezve a jelenkor üde életszinü, de súlyos munkákkal küzdő angyalával. Ilyetén jelenségek közt indultok el ti ai! a legnemesebb harczra, a melynek előcsatáit már saját szivetekben meg kellett harczolnotok, hogy embertársaitok lelkében is annak minél szébb győzelmeit arathassátok. Ne lenne-e képes egy ily rendkívüli pillanat magas önértetet önteni kebletekbe apostoli hivatástok magasztos volta iránt, hogy minél erősb ihletet s ösztönt nyerhessetek annak hű folytatására.

S itt veszen környül benneteket anyaszentegyházunk disze, virága, s még messze távolból — Albionból is hozzánk látogatni jött hitrokainkkal szaporodott gyülekezete;— és midőn ti a nagy feladattól mintegy visszarettenő erőtlenségtek érzetében most ezen egyetlenegy alka-

lommal térdre borultan imádkoztok az egy örök élő Isten megszentelő kegyelméért, s az apostolok példája szerént az anyaszentegyház tisztos örei, mint apostoli utódok áldó kezeit érzitek fejeteken nyugodni: ne lenne-e képes ily egyszerűen szent ünnepélyesség erőteljesebb lángra éleszteni kebletekben a szentlélek tüzét, a melyet már saját egyházaitok oltáráról — hol a külső hivatást megnyerve, szolgálni kezdetektek — de még inkább tulajdon kebletek tűzhelyéről kellett e szent helyre elhoznotok.

Ifju barátim! én nem kétlem, hogy a jelen magasztos pillanat, a multnak ide sűgárzó s most a legteljesebb fényben felélénkűlő emlékei, — a jelennek szabadabb lélekzést engedő légköre, hitrokonink s polgártársaink meleg részvéte, s egy a jelennek szabadság- és igazságvágyát még teljesebben kielégítő, boldogabb jövő édes reménye — mindez nem kétlem, magyar ifju keblet nem hagyhat maradandó benyomások nélkül, s hiszem, hogy nemzetnek, mely főleg erkölcsi, önmegtagadó s feláldozó erővel vivott ki nagyszerű eredményeket, minden gyermekei — legyenek világi vagy egyházi hivatásnak — fognak birni több kevesebb részt ebből az erkölcsi erő-alapból, akarati erélyből, s hinni akarom, hogy még egy könnyelmű, s tán teljes romlásnak indult ifju ember is újjászűlethetik, ha nagyobb szerű időkben, milyen a jelenlegi is, megjelenik lelki szemei előtt a haza szent geniusa tiszta és önzetlen lelkű nagy hazafiak képében, a kik nemzeti s emberiségi magas czélokért minden világi örömet, sőt életüket is készek feláldozni. Hasonló szilárd akarati erőt s erkölcsi eltökélést fejthetett s érlelhetett meg a ti lelketekben is a legújabb kornak, minden erőinket felköltő s magasztosító, újjászentelő szelleme, s ez erélybeli kincseteket nevelheti saját egyházunk e nevezetes emléknapja is, szemeitek előtt lebegtetvén nagy elődeink, általában a reformátorok dicső példáit, a kik hitökért, meggyőződésökért helyt állottak mint megfeszített vezérük Krisztus, sőt dicsekedtek szent Pállal, hogy Isten méltóvá tette őket arra, hogy Isten országáért, az igazság vallásáért bosszusággal is illettenének.

Nektek is ezen Isten országán kell dolgoznotok magatokban és magatokon kívül, mint az egyházalkotás s egyházjavítás bajnokainak, — a hitet és erkölcsi életet kell terjesztenetek ma is az emberek között, nem kifelé ugyan mint hajdan és most is a missionariusok a pogányok közé, de terjesztenetek kell bent a hazában, — belmissiót, apostolkodást kell gyakorolnotok a csak külsőleg megkeresztelt népnek lélekvilágában, hol még elég sok pogány terület találtatik, csak győzzétek a keresztelést, mely tüzzel és szent lélekkel kétségkívül sokkal nehe-

zebb, mint csupa vízzel s az Atyának, és Fiúnak és Szentléleknek nevében való fejreöntés cselekvényével. A hitnek őszinte, bátor vallásáért mai nap ugyan nem félhettek martyromságtól, szidalmas és kínos haláltól, mint hajdani reformátoraink, s ezek közt első főpásztorunk Dávid Ferencz; de azért ma sem kevésbé terhes az evangyéliomi szolgálat; az Ur házának, sz. ügyének igaz szerelme ma is annyi örömvirágot elrabló, testi és lelki erőket korán felemészthető munkásságot követel, sőt a saját hit, egyéni benső meggyőződés bátor kimondása járhat még napjainkban is veszélyekkel, sok lélekgyötrő és kesergető, sőt anyagi veszteséget is maga után húzható veszélyekkel.

És ti Ai! még sem rettentek vissza ily súlyos szolgálattól, mert — kenyérre van szükségetek — nem, nem! mert Krisztus, az emberiség legjobb barátja iránti szeretetből a lélek tápláló kenyerét s erősítő, vigasztaló borát kívánjátok osztani embertársaitoknak. Mielőtt azért tovább folytatnátok a nehéz szolgálatot szerencse s áldás kívánatom mellett: hadd mutassam fel lelki szemeitek előtt egy valódi pap, mint főleg lelkipásztor eszményének vázlatos képét néhány gyöngé vonásban, a melyet aztán valósítani legyen főgondja élteteknek.

A lelkipásztornak első jellege nem lehet egyéb, mint a legbensőbb önfeláldozó szeretet Isten és Krisztus iránt, összekötve az emberek és szent hivatala iránti legmélyebb szeretettel. A szeretet, a törvény betöltése, képesíthet titeket ifju szolgatársaim, mindenek felett arra, hogy valódi lelkészek legyetek.

A ki nem szereti Istenét teljes szivéből, lelkéből, az a halhatatlan lelkeket sem fogja igen sokba venni, a kiket Isten szeretete hozott lételeire; a ki nem szereti Jézusát szive legbensejéből, az nem fogja szivére venni az általa megváltott lelkek üdvességét sem; a ki lelkészi hivatalát nem szereti egész a lelkesedésig, az a gondja alá bizott nyáj legeltetésében sem fog soha magasabb czélt tűzni maga elébe, s ha csak felébe, harmadába teljesíti is kötelességét, vagy ha elégnék véli, hogy a legsürgetőbbet, az el nem mellőzhetőt teljesítetlen nem hagyja, igen könnyen meg fog elégedni édesmagával, s megalkudni talán egy kissé nyugtalankodó lelkiismeretével.

Ha van hivatal, mely igaz benső, önkéntes szeretetet feltételez, választásánál szintugy mint folytatásánál, az a lelkészi hivatal: mert itt nem sokra mehetni törvényes szabályokkal, felsőségi rendeletekkel; csak a hivatal iránti szeretet s hűség az, a mi megismerteti s feltaláltatja velünk a lelkészi tevékenység számos alkalmait, a mi erőt

nyújt a restelkedésnek, a kényelem-szeretetnek legyőzésére, a hivek lelki jóllétére célzó, soha ki nem fáradó működésre. Elmúltak az idők, midőn a papi emberben inkább csak prédikátort, hitszónokot, vagy az egyházi szertartások ügyes vezérét nézték; elmúltak azok az idők is, midőn a vallás szolgájában inkább csak a népért Istennél közbenjáró, a nép helyett áldozatot bemutató s ez által a bűnei miatt haragvó Istent megengesztelő áldozó-papot, a többi emberek felett valami természetfeletties varázsfénynyel ékeskedő szent-félét tiszteltek, a lelkek felvilágosítását, erkölcsi kenyérrel táplálását csekélyebbszerű teendőnek tartván nemcsak a hivek, de magok a papok is. Ki tagadná az igehirdetés, a hitszónoklat nagy fontosságát, minél ékeesebb s a kebleket meghatóbb s megrendítőbb a szónok előadása? s ki tagadná a fényes templomi cultus érzékekre, sőt érzelmekre ható erejét? ha el nem ismerjük is, hogy a csupa homályos érzések és sejtelmek gerjesztésének varázsmestersége mai miveltebb korszakunkban még helyén volna, midőn a lélekben és igazságban való imádásnak egyedül jogos méltósága mindinkább elismertetik.

Csak a szeretet, az Isten és emberi lelkek iránti buzgó, önfeláldozó szeretet, emelheti s emeli is ma a papi hivatalnak hitelét az emberiebben s azért keresztényiebben gondolkozó és érző közvéleményben s közlelkiismeretben. Mint Krisztusnak, „ama jó pásztornak“ szolgálói ti is, fiatal szolgatársaim! csupán pásztori hivatalra lehettek hivatva. A ti főpásztori kibocsátó leveletek az Urnak Péterhez intézett szava: Legeltesd az én juhaimat, bárányaimat! Pál apostolnak az éfézusi vénekhez tett intése: Viseljetek gondot magatokra és az egész nyájra! A ki Jézusnak ama szivhez, lelkiismerethez szóló kérdésére: Szeretsz-e engemet? Péternek egész nyíltságával s belső örömeivel határozottan felelheti: Ugy Uram, szeretlek tégedet! az Péter hűségével is fogja legeltetni Jézus juhait, igyekezik, a mennyiben csak lehet, mindennek minden lenni, s a hű gondoskodásban soha el nem fárad.

Ti, kik az Isten seregének gondviselőivé, az Ur Krisztus lelki nyájának pásztoraivá kívántok lenni, birtok-e ily erős és mély szeretetre hangolt kedélylyel? Szeretet és ihlettség nélkül való, hideg és száraz értelem emberei sok más hivatalra lehetnek alkalmasok, de a lelkészire bajosan. „Szív“ kell a lelkészi hivatalhoz, meleg és buzgó, érzelemmel teljes szív, mely könnyen belé gondolja magát bármi idegen állapotba, mélyen és élénken képes résztvenni mások örömeiben és fájdalmában, szükségében és aggodalmában, s természeti és erkölcsi

nyomor láttára az emberek nagy barátjával így szólhat: keserülöm, sajnálom a népet. Az ismeretes mondat szerint: a kebel az, mely ékesszólvá teszzen; az érző kebel, a melegen-érző szív az, mely kedveseink, mely a nép szívét megnyitja nekünk, — ez a bűvös vesző, a melylyel embertársainkra, hiveinkre megindító hatást gyakorolhatunk, — s kéréseink, intéseink, tanácsaink és vigasztaló szavainknak befogadást és sikert szerezhethetünk. Egyedül a szives szeretet kész arra, hogy mindenkinek szolgáljon, egyedül az áldoz fel minden kényelmet, élvezetet, haszonérdeket; nem kérdi soha: „mi lesz ezért jutalmam?” s akkor sem lankad buzgóságában, ha olykor félreismeréssel, rágalommal találkozik; újra, meg újra kiveti hálóját a mélyre, Péternek erős bizalmával, felkeres és megragad minden alkalmat arra, hogy javítólag folyhasson be egyes lelkekre s az egész gyülekezetre, buzdít, erősít, és vigasztal, a hol csak módja van benne egy szóval, munkálkodik, mint az Ur Jézus, míg nappal vagon.

További jellegűl a lelki pásztornak bizvást tehetem az önszigort, azt a közönségesen feljülemelkedő, hogy úgy nevezem, idealis törekvést. A lelkipásztornak is, mint minden egyéb hivatalnak megvannak saját kísértetei. A lelkész — a mint illő is elmélkedő, legalább hivatalához képest elmélkedni tartozó emberhez — sok szabad, üres idővel rendelkezik, többel talán, mint bármely más hivatalbeli. Egy ép és egészséges, csak közepes eszű, gyakorlott lelkészre nézve nem lehet nehéz vasárnapokon egyszer vagy kétszer föllépni, kétköznapiokon a szokott imákat elmondani vagy elolvasni, s olykor egy vagy több keresztelést, esketést, vagy temetést elvégezni. De éppen e szabad, üres óráknak számosabb voltában rejlik rá nézve nem csekély kísértet, az t. i. hogy idejének szabad használatához annyira hozzá szokhatik, minélfogva nem örömet szakítja félbe valamely megszokott, kedvencz foglalkozását, időtöltését — s tán tanulmányát — oh ez ritkábban történhetik! — nem minden önmegtagadás nélkül, s tán csak kényszeri módra megyen hivatalos mánkájára — értem itt nem annyira a prédikálást, mint a lelkipásztori gondra tartozó tevékenységet. — Miért ne tenném Ai, ez őszinte vallomást, a mire az önmagamon úgy, mint másokon szerzett tapasztalásim kényszeritene.

Ennélfogva már minél kevésbbé lehet törvény által kiczirkalmazni azt, a mit az Ur lelki nyájának gondviselőjétől ez vagy amaz esetben a kötelesség, a lelkiismeret követel: annál inkább kell maga felett örködni, hogy azt, a mit szigorú törvény szerint tőle megkivánni nem lehet, el ne mulasztja, hanem hogy fényes állócsillagként világoljon

lelkében az öntudat: előbb és mindenek előtt vagy te oh lelkész, a hivatalodé, egyházadé, a gondod alá bizottaké, s csak ha ezek irányában megtetted a mit tenned lehetett és kellett, azután vagy te a magadé, saját házadé, csak ezután üzheted külön foglalatosságodat és szenvedélyeidet. A népnek követelése nem mindig lehetnek biztosan vezető irányadóink, már csak ez a név: hallgatók, inkább arra vonatkozik, hogy szép beszédek hallgassanak, és ha hallhatnak, azontúl a papnak templomon kívül tenni kellett kötelességeivel szemben könyvedén hallgatnak, csendességben vannak. Annál inkább kell a lelkésznek magának az önszigort gyakorolni, s szemei előtt példányul mindig ama jó pástort tartania, a ki „körül járt mindenekkel jóltevéen“ a kinek legfőbb foglalkozása a kifogyhatlan sok testi és lelki szükséggel és nyomorral küzdő nép gondozása volt.

Minél kevésbé ellenőriznek és ellenőrizhetnek minket a templomon kívül teendőkre nézve törvényeink, előljáróink, annál inkább szükséges, hogy a lelkiismeret, hogy mi magunk legyünk saját magunknak ellenőrei, felvigyázói, szüntelen emlékeztetve: a te gyülekezeted, az Istentől reád bizott lelkek érdekeinek előmozdítására szentelendő erőd és időd legjava; azoknak üdvét, jóllétét mindig sziveden kell hordoznod, azon gondolkozván: hol és miképen lehetsz üdvös hatással valamely hived lelkére, hol lehetsz indítója és eszközlője valamely jónak, hasznosnak, kinek van szüksége a te tanácsodra, a te intésedre, segélyedre és vigasztalásodra.

A lelkipásztorság az a hivatal, a melyre bizonyára nem elég a csupa szokásos törvényszerűség; fődolog itt, nem az hogy: mit kívának az emberek tőled? hanem mit kíván tőled a te Istened, a te Urad és birád, a kinek számot kell adnod sáfárságodról. A törvény betűjét az utolsó jottáig teljesítő pap, a ki egyetlen isteni tiszteletet sem mulaszt el önkényüleg, gondosan elkészül minden beszédre, még korántsem nevezhető Isten szive szerént való, a Jézus szellemében munkálkodó valódi lelkésznek. Hogy azzá lehessen, sokkal többet kell tennie, mint a mit a canon szigoruan eléje szab, s a minek elmulasztásáért felelősség alá vonathatik. Az igazi canon, sinormérték itten ez: „A kinek sok adatott, attól sok is kéretik elő, és a kinnél sokat tettek le, többet kérnek elő tőle. — A ki tudna jót cselekedni és nem cselekszi, az bűnös.“ Szóval, a lelkeszi hivatal, minél szélesebb és szabadabb a munkássági köre, annál szigorubb lelkiismeretességet kíván. Távol a szükkeblü törvényeségtől, szükség itt mintegy magosabb szárnyalatot venni, az elérendő

ezélt fentebbre téve, a lehető tökéletesre törekedni, bizonyos eszménységtől vezéreltetni. A lelkésznek már neve oda mutat, hogy neki lelki, szellemi embernek kell lennie, tehát eszmények, a jó, igaz, és szép eszméinek valószínűsítésén fáradozó munkásnak, legalább első munkásnak a többi keresztények közt, a kik valamennyien lelkiek, — lelkészek tartoznak lenni a krisztusi igaz kereszténység értelmében, mert minden keresztényhez szól az apostol mondása: királyi papság és szent nép vagytok ti a lelki áldozatok tételére.

Csak a ki magasabb eszmék felé tör, vivhat ki valamit s létesíthet valami jelest. Tisztelet, becsület annak a papnak, a ki lehetőleg jó prédikátor, hitszónok törekedik lenni; tisztelet a szent dolgok férfianak, a kinek minden mozdulatán cselekvényén el van öntve ama szent Dávid 133-dik Zsoltárában megdicsért drága kenet, mely az Áron pap szakállán alá megyen és lefoly szinte az ő öltözetének alsó prémjére. De kétszeres tisztelet, becsület annak, a ki felfogta ama legnehezebb, de legdúsabban is jutalmazó feladatát, hogy legyen: pásztor, keresztény lelkek legeltetője, gondviselője, szerető lelki atyja! s már csak az erre irányzott igyekezet, mily felemelő érzéssel, örömmel boldogíthat! Lehetnek-e szentebb órái, lelkesítőbb és boldogítóbb napjai a lelkésznek, mint midőn valamely jó és közhasznú dolgot saját községében megindíthatott s virágzó és gyümölcsöző állapotba hozhatott, midőn ön példájával a közszellem, közszorgalom, közerkölcsiség terjedésére befolyhatott. A nap számos, a kézműves estenden mindig elmondhatja: én napi munkámat megtettem; a lelkész soha sem mondhatja, hogy eleget munkált, ha mindent igyekezett is megtenni, a mire magát kötelezettnek hitte, s akkor is mély alázattal kell meghajolnia a mindeneket tudó és látó szent Isten előtt, a ki a mulasztásokat is ismeri, valamint az emberiség legnagyobb munkása, az Ur Jézus előtt, a ki egész naponta munkálkodván, még késő estve is gyógyítja vala a betegeket, és már a napnak felkölte előtt felkelvén, sietett a városokba, hirdetni az evangéliumot, mert ugymond: „azért küldettem az én mennyei Atyámtól!“

Harmadik jellege a lelkészi munkásságnak: valódi tiszteletet, szeretetet és bizalmat keltő személyisége a lelkésznek, egyesülve életeszélylyel és jó tapintattal.

Valamint napjainkban (s én úgy hiszem, ez koránt sem szolgál kisebbségére a jelen kornak) a hivatal átalában magára, ha még oly magas volna is, a teljes méltóságot s értéket senkinek sem adja meg, hanem megadja és emeli azt a hivatalt viselők személyisége; így

van ez különösen a lelkeszi hivatalra nézve. Igaz való, hogy hatalmasan támogatja a lelkeszt munkásságában a hivatala is, jogokat és alkalmakat s bizonyos külfényt, tekintélyt kölcsönözvén neki, mindazáltal a hivatal még sem teszi a valódi lelkeszt, de teszi kiválólag a személyéhez ragaszkodó benső tisztelet, szeretet és bizalom, a szerénység és igénytelenség, az embarbaráti nyájas, jóakaró, szívet megnyerő indulat. Arra kell neki azért mindenek előtt törekednie, hogy papi dicszes állását minden tekintetben fentartó, fegyhertetlen magaviselet, szigoru önzetlenség, higgadtság, okos buzgalom és egyéb minden keresztényhez, de kivált a paphoz illő tulajdonságok által szívből eredő tiszteletet szerezzen magának; de nem csak tiszteletet, becsülést, de igazi vonzalmat is vivjon ki maga számára kevélység és darabosság nélküli, mindig humanus bánásmódja, az örülőkkel örülő, a sirókkal siró benső részvétele által. A fanyar, hidegkeblűség senkihez sem illik kevésbé, mint a lelkeszhez; a természetes nyájasság, szívélyesség a legjobb kulcs hiveinek szívéhez, ezáltal önként megnyeri szeretetöket s bizalmukat. s minél erősebben megnyertük e szeretetet s bizalmat — s ez legyen a mi legszébb, legnagyobb s az evangyéliomigéje mellett csaknem egyetlen papi hatalmunk! — annál több hatásra számíthatunk, annál inkább remélhetjük, hogy kívánságaink, terveink és intéseink a népnél s az egyeseknél viszhangra fognak találni.

Ám legyen, hogy nem minden lelkesz személyisége már a természetnél fogva egyelőre bizalmat keltő és szívet megnyerő, s a közönyösség s bizalmatlanság a népnél gyakran alig látszik legyőzhetőnek. S általában a szívek körül egy-egy községben oly kemény áttörhetlenség látszó kéreg fekszik. Azonban a komoly, becsületes törekvésnek lassanként megjön a kívánt sikere, csak folytassa a lelkesz — nem sokat törődve a félreismertetéssel — mindenek iránti emberséges jó bánását, tanusítsa jó indulatát, s a jégkéreg elvégre mégis olvadni kezd, a hideg szívek melegülni fognak s a köznép mindinkább elismeri a javára czélzó szent szándékot, s meggyőződik a lelkesz jó indulata felel. Ez annál biztosabban várható, hogyha a lelkesz a tiszta jó akarrattal kellő okosságot és tapintatot is párosít; tekintetbe tud venni személyeket és körülményeket, soha sem tolakodik, a mennyiben lehet minden kényszerrel távoztat, uralkodási vágyat soha nem mutat, a mi annyira gyűlöltté teheti s olykor teszi is a papi rendet a világiak előtt, — távol az önfejűségtől, a makacs kötelőzködéstől, a községgel és egyesekkel való egyetértést és békét fenntartani igyekezik, átaljában bölcsesség és alázatosság által (az alázatosok birják örökség

szerint a földet, Máté V, 5.) vezérelteti magát mindenben. E világon oly sok dolognak helyes folytatására és sikeres végrehajtására nem kevés életbölcse ség, óvatosság s finom tapintat kívántatik.

Ily tulajdonok mellett, többeket nem is illetve, sikerdús lehet a ti lelkeszi munkásságtok is fiatal szolgatársaim! Bizonyára e siker a hivatal egyformán lelkes és okos folytatása mellett sem lehet minden községben egyenlő; a legjobb akarat, [a legbuzgóbb törekvés, a legnemesebb czél is megtörik gyakran községek, vagy egyesek makacs ellentállásán, bizalmatlanságán és vastag előítéletein. Annál becsülendőbb lesz bennetek a törhetetlen bátorság, fáradhatatlan és csüggedni nem akaró buzgóság s az az erős hit: hogy az általatok elhintett jó magvak egykor teremni fognak, teremniök kell. Vigasztaljon küzdelemteljes pályátokon az öntudat, hogy megtettétek, a mi tehetségtekben állott, s majd ha a nemes harcok estvéje közeledik, adja a mennyei Atya, hogy a pásztori botot kezetekből azzal a meggyőződéssel és vigasztalással tehessétek le, mint a nagy apostol szent Pál: senkinek kenyerét ingyen nem ettük, hanem fáradtsággal és nyomorúsággal, éjjel és nappal munkálkodván. 2. Thess. 3, 8.

Az elmondottakból értve már a papi szent hivatal, az annyi fáradság s önfeláldozó munkássággal és felelősséggel járó lelkipásztorkodás kellékeit, főpásztori tisztemnél fogva kérdem tőletek, kedves atyámfiak! megállotok-e mégis e szent szolgálat felvétele s az abban mind végig megmaradás iránt kijelentett szándéktokban? — erre nékem mindnyájan tisztán és érthetőleg feleljetek!

(Felelnek.)

Most jelenjete k meg a felszentelési szent ünnepélyre s főjegyző atyánkfiát ezennel kérem, irassa be ez új szolgatársainkkal neveiket az új papok névkönyvébe.

(Itt következik a felszentelés.)

És már ifju pályatársaim, apostoli egyszerű szertartásunkkal a papi hivatalra felszentelt, törvényesen kibocsátott szolgái az Ur Krisztusnak, induljatok az ő szent szolgálatának folytatására. Önkéntes indulatból s miért kétlenők? belső hivatás érzetéből léptetek a nagy mester s apostolai által megindított lélek — megváltás s idvezítés munkájába. — Az élő Isten szent színe előtt — az ő lénye egységét s az ő szent fia, az ember Jézus Krisztus igaz messiási küldetését valló hitrokonitok ily számos résztvevő jelenlétében tevéte k le hűségte k fogadalmát, s a midő n előljá rító k áldó kezei fejete ken nyugodtak, nem-

de úgy tetszett, mintha vallásunk első alapítói a vértanúk és hitvallók s a hitőkért három századon át nyilván és oh mennyiszer! csak az igazlító szent Istentől tudva szenvedők szellemeit éreztétek volna lelketek ihletésében? — Oly dicső elődök munkájába állottatok, a kiknek mindenike sziklaerős hittel mondhatta el a saját meggyőződését martyr halállal megpecsételt első püspökünk eme szavait: „Tudom én kinek hittem, miért pedig hogy hittem, az ő igéjének igazságát el nem titkolhattam, hanem szólanom kellett, és Istennek segítségével szólni akarok addig, míg az Ur Isten testemben a lelket táplálja, és írásra és szólásra való erőt ad.“ Hordozzátok azért a munka terhét, mint Krisztus hű vitézei, s éreztétek reátok is czélzó értelmét az ő szavainak: „Én érettetek szentelem meg magamat, hogy ti is szenteltettek legyetek.

Ugy lesztek pedig igazán megszentelve, ha hitetek az a valódi élő hit, a melynek gyökerei lenyulnak a világos föből a melegen érző szívbe, s mely abban az emberi lelkek iránt viseltető szenvedélyes szeretettől kölcsönzi azt a szent tüzet, mely nélkül a legszebb templomi igehirdetés is csak zengő ércz és pengő czimbalom.

A templomban is a szeretet szent lelke teszi a papnak még gyenge s darabos beszédszervét is az építés és üdvezítés hathatós eszközévé.

A templomon kívül az életben, a népnek, a községnek közepette vannak nektek lelkészeknek igazi hatáskörötök! ott legyetek ti a földnek savai, minden jó és egészséges elemnek, mely az emberi természetben, a társadalomban létezik, a megromlástól mint a só, megőrzői, erősítői és fentartói; legyetek lelkek orvosai, vigasztalás, segélynyújtás angyalai; legyetek minden szív és észképző intézetek, egyleteknek a leglelkesebb és lelkesítőbb ápolói, indítói és mások segélyével elősegítői, főleg az iskoláknak gondos felügyelői, a népnevelésnek apostolai.

Szóval: Ai! ne szégyeljétek a Krisztus evangyéliomát, mint szent Pál korának legnagyobb tudósa sem szégyellette: mert hiszen az nem egyéb, mint a népnek öröme, megtartása. Korunkban hiszen legnagyobb dicsőség nép emberének, barátjának lenni. Ne engedjétek megatoktól ez isteni hivatást, s az ezzel járó dicsőséget világiak által elragadtatni, legalább osztozzatok ti is velök e dicsőségben, hogy minél több lelket váltsatok meg a tudatlanságnak, a romlottságnak fogságából, — s a tevékenység és szorgalom s a jóra való köz-

szellem ébresztése s a testi nyomorok enyhítésére is folytatok be, mint Jézus az ő csodatettei által. Legyetek áldva Istentől úgy, a mint ti is áldani fogjátok az Isten népét lelki javainak előmozdítása által.

Zsinati szent gyűlés! oh lelkész és nem lelkész tagjai anyaszentegyházunknak! Ti mindnyájan királyi papság, szent nép vagytok, az apostol szerint. Protestánsok, unitáriusok, a vallásjavítás örökösei között nem lehet, elvileg nem állhat fenn érvényesen különszinű és természetű renddé felkenetett papság, mint a hajdani zsidó népnél volt s mint mai napig létezik még némely ker. felekezetről.

Őseink, kegyes és bátor lelkű, őszinte elődeink szellemei ez ünnepély óráiban mintha a lélekre mélyebben ható szavakkal sugallanak a jelen ivadéknak: Előre, szakadatlan törekvéssel előre a keresztényi jobbulás és jobbitás útján! Ha elismeritek, hogy lelki, erkölcsi javakat örököltetek tőlük, birjátok örökségül azt a szilárdságot s bátor eltökéltséget is, mely által azokat megtarthattátok. Nagy felelősség Ai! a dicsőség, mit az elődök kivívtak s nekünk hátrahagynak, s a sokat türesemnek, még pedig a legmagasb eszmék, legszentebb érdekekért tanúsított türesem és szenvedésnek dicsőségét nem fogja unitárius hitűektől a világ megtagadhatni! — és ez kötelezzen bennünket az őseinket megkülönböztető erények további megtartására is: minők az egyszerűség vallásunkban és erkölcsünkben, jámborság, becsületesség, szigoru önmehtagadás, hosszutűrés és nyugodt várása az igazság győzedelmének s minden körülmények közt az atyafiságos egyetértés, összetartás.

Atyámfiai, egységhevő férfiak és nők! számunk nem oly tetemes e hazában, mint többi keresztény testvéreinké; a mi vallásunk köztudat szerint Angolhonba s az észak-amerikai Unióba ment elterjedni és hódítani; más országokban is nagyban teszi rá a készülteket a hitszabadság napjának folytonosan fentebb emelkedtével; azonban valameddig és valamennyien leszünk e földön és saját nevünket viseljük, legyen legalább valami saját megkülönböztető jellemvonásunk, csakhogy a legjavából, a mivel külön egyházi lételünk jogosultságát igazolhatjuk. Legyünk a szabadságnak, a világosságnak nem rajongó, de csendes, higgadt, elhatározott barátai; minden polgártársainknak jó testvérei; — vagy engedjünk helyet újabb, valószínűbb egyházalakulásoknak, a melyek fejlődhetnek egykor a közönséges ker. anyaszentegyházból! Minden körülmények közt soha sem kell felednünk, hogy a szabadság — legyen vallási vagy polgári — mindig áldozattal jár, s már a római nagy író megmondotta, hogy „inkább szereti a veszélylyel járó szabadságot, mint a csendességben fekvő szolgálókat!“

Ennélfogva ha egyházi létezésünk sark-elveitől eltérni nem akarunk, folyvást haladnunk kell előre, lépést tartva a század tisztuló eszméivel, haladnunk főleg a tudományos mivelődésben, minél czél- és korszerűbb iskolák állításában. Előörsei voltunk a reformatiónak mi az Istenegység hitének rettenthetlen vallói, azért kellett e veszélylyel járó dicsőségért oly messze előre tolt helyzetünkben oly sokat szenvednünk. Ámde katonadolog a sanyarok, veszélyes bajok kiállása! most békesebb állapotunkban tegyünk legalább annyit meglevő erőnkkel s bátorságunkkal, hogy ne maradozzunk az utócsapatban, hanem igyekezzünk lépést tartani, vagy versenyt futni s harcolni az előhad vitézeivel. Fennállásunk egész történelme s a legújabb nehéz kor is tanusította, hogy képesek vagyunk saját erőnkön — ha olykor nehéz szükségeket türve is — őrhelyeinken megállani, s az eddigelé tanusított élő hittel, erkölcsi erélylyel s áldozati készségünk fentartásával, a jelenkor kivánalmainak elegettevő léptekkel haladhatunk tovább is.

A hit és erkölcsi élet mily jelentékeny erőalapjára mutat már ez emlékűnnepély létrehozása! a melyben számos világi renden lévő hitfeleink a legnemesb áldozati készséggel vettek részt; ámde e dicsőség terhe oly nagy mértékben nehezedik a ti vállaitokra, aranyostordai és kolozs-dobokai ekklézsiáink és belső embereink, és reád legközelebb ó-tordai anya-ekklézsiánk buzgó gyülekezete!

E környékeink ölébe esnek a vallásunk történelmében elhatározó szerepet játszott városok: Kolozsvár, Torda, Gyula-Fejérvár. Ez utóbbi azonban inkább csak egyházi multunk régi dicsőségét őrzi az éji homályban, mialatt honfigond ülte homlokát polgári történelmünk multjának dicsfénye is körülragyogja. A multak e fényes emlékei hozták magukkal, hogy az utódok visszaemlékező hálaérzelme oly édes sulylyal nehezedett e két környékre, s főképpen reád, lelki szeretetünk kiváló tárgya, nemes Torda városában virágzó anyaekklézsiánk! Azonban tudjátok ti azt, hogy „a nemesség kötelez“ — a kiválóság, a dicsőség sok kötelmekkel is jár, s Albionban, a világ e legmiveltebb országában, a büszkeség egyik főnemét teszi, ha polgár saját hazájának minél több adót fizet. Én egész vallásközönségünk hálakifejezéseül azt kívánom teljes lelkemből, hogy édes magyar hazánk nemzetgazdászati viszonyainak és saját egyházunk ügyének is jobbrafordultával lehessetek mentül előbb oly virágzó és gyümölcsöző helyzetben, hogy jelenlegi sok rövidségtek s áldozatotok ne csak pótolva legyen, sőt várva várjátok a kínálkozó alkalmat, melyen még hasonló jót tehessetek, s legközelebbről például e tordai középtanodánkat egész testére nézve ép, egészséges karba állithassátok.

És véges-végül áldást könyörögve a felettünk uralgó legdicsőbb Honatyára, felséges magyar apostoli királyunkra, felséges királyasszonyunkra, mint Háza és szabad Hazánk védangyalára, s a szülői szárnyak alatt fejlődő királyi sarjakra, — áldást a felséges hazára: az Országgyűlésre, mely hozza a törvényeket, s az egész szabad Hazára, mely azon törvények hű megtartásával boldoggá lehet, — áldást a király és haza bölcsen kormányzó ministereire s minden hű szolgáira, áldást minden népekre és vallásfelekezetekre, áldást legközelebb. saját hitfeleinkre, ezekkel együtt első püspökünknek már három százados imaszaivaival végzem be beszédemet:

„A mi idvezítő Krisztusunknak általa járuljunk a világosságnak atyjához, és könyörögjünk önékie, hogy az ő ígéretét tökélje meg mi bennünk, és a mit az ő nevének dicsőségére elkezdett, azont erősítse meg, hogy a prófétáknak és apostoloknak fundamentomára felépítettvén, állhatatosan mindvégiglen megmaradhasunk, az ő szent igazságát vallhassuk, és a mi menyeyei szent atyánkat dicsőíthessük.

Amen.